

Οι συνέπειες των γαλατικών επιδρομών (279-277 π.Χ.) στο Αρχοντικό Πέλλας και γενικότερα στη Μακεδονία

Οι Αργεάδες με επικεφαλής τους Τημενίδες, αφού ίδρυσαν πρώιμα το βασίλειο, κατέλαβαν σταδιακά την *παρά θάλασσαν Μακεδονίαν*. Πρώτα την Πιερία, αφού νίκησαν και ανάγκασαν τους Πίερες Θράκες να μετακινηθούν, ενώ σε ένα επόμενο στάδιο τη Βοττιαία, αφού νίκησαν και ανάγκασαν τους Βοττιαίους να μετακινηθούν και να εγκατασταθούν στη Χαλκιδική. Στη συνέχεια κατέκτησαν το τμήμα της Παιονίας, που βρισκόταν στα δυτικά του Αξιού, από το εσωτερικό έως την Πέλλα και τη θάλασσα, εκδιώκοντας από εκεί τους Παίονες.

Ο οικισμός του Αρχοντικού Πέλλας, ενδεχομένως η Τύρισσα, που έχει τη μορφή Τούμπας-Τράπεζας και κατοικείται από την αρχαιότερη νεολιθική περίοδο έως και τα υστεροβυζαντινά χρόνια, υπήρξε σημαντικός οικισμός της πρώιμης επέκτασης των Μακεδόνων. Βρισκόταν κοντά στο μυχό του Θερμαϊκού κόλπου (η λιμνοθάλασσα εκτεινόταν έως την περιοχή της Πέλλας), 6 χλμ. από το επίνειό του στην Παραλίμνη, αμέσως βόρεια του Λουδία ποταμού, 36 χλμ. από τις Αιγές και άλλα τόσα από την Μεθώνη. Εξαιτίας αυτής της προνομιακής του θέσης στα δυτικά του Αξιού διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στο εμπόριο ανάμεσα στο Θερμαϊκό κόλπο, τη μακεδονική ενδοχώρα και τα Βαλκάνια. Πρώιμα απέκτησε το χαρακτήρα πόλης (με την έννοια του αστικού κέντρου), αποτελώντας κατά τα αρχαϊκά χρόνια στρατηγική θέση της Κάτω Μακεδονίας, η οποία εξασφάλιζε τον έλεγχο των οδικών αξόνων ανατολής-δύσης και βορρά-νότου, και ορμητήριο της επέκτασης των Μακεδόνων στα ανατολικά του Αξιού μετά το 580 π.Χ. Ο οικισμός άκμασε ιδιαίτερα από το α' μισό του 7^{ου} έως και το 279 π.Χ., όπως πιστοποιείται από τις περισυλλογές και τις παραδόσεις αρχαιοτήτων, τις δοκιμαστικές τομές που έγιναν στην Τράπεζα του οικισμού, καθώς και τα πλούσια κτερίσματα των νεκροταφείων του, στα οποία διαπιστώνονται τα κοινά σε όλες της μακεδονικές πόλεις έθιμα των Μακεδόνων.

Έως τώρα δεν έχουν μελετηθεί συνολικά οι συνέπειες των γαλατικών επιδρομών στη Μακεδονία. Όμως οι ανασκαφικές έρευνες των τελευταίων δεκαετιών έφεραν στο φως πολλά τεκμήρια τόσο στο Αρχοντικό, όσο και γενικότερα στη Μακεδονία. Το τείχος και το διατείχισμα στην Τράπεζα-Τούμπα του Αρχοντικού, αλλά και η τάφος, που περιέλαβε από βόρεια τον οικισμό του Πενταπλάτανου Γιαννιτσών, κατασκευάστηκαν, προκειμένου οι κάτοικοί τους να αμυνθούν από τους Γαλάτες στην περίοδο 279-277 π.Χ. Ο ανοχύρωτος αρχικά οικισμός του Αρχοντικού καταστράφηκε από τους Γαλάτες την άνοιξη του 279 π.Χ., όπως συνάγεται από το εκτεταμένο στρώμα καταστροφής στην Τράπεζα, αλλά και οι χρονολογούμενες με νομίσματα Λυσιμάχου όψιμες ταφές στα νεκροταφεία του. Τότε οι αγροτικοί μακεδονικοί πληθυσμοί εγκατέλειψαν τους ανοχύρωτους οικισμούς, τις αγροικίες και τις άλλες εγκαταστάσεις, καταφεύγοντας για ασφάλεια στις οχυρωμένες πόλεις. Από τους νομισματικούς θησαυρούς και τις ανασκαφικές έρευνες των τελευταίων δεκαετιών, από την Ειδομένη έως το Ηράκλειον της Πιερίας, αλλά και κατά μήκος της βασιλικής

οδού στην κεντρική και την ανατολική Μακεδονία, έχουν διαπιστωθεί καταστροφές ανοχύρωτων πόλεων και οικισμών, αγροικιών και άλλων εγκαταστάσεων. Δύο τύμβοι του Αρχοντικού (ο τύμβος με τη λίθινη κυκλική ημιτελή κρηπίδα στη βόρεια παρυφή του νοτιοδυτικού νεκροταφείου του και ο τύμβος στη θέση «Ακρίτσα», στα βόρεια της Βασιλικής οδού) διαπιστώθηκε ότι παρέμειναν ημιτελείς, εξαιτίας των γαλατικών επιδρομών. Στην ίδια περίοδο το μεγάλο ημιτελές στωικό κτίριο στο Ανάκτορο της Πέλλας, που είχε ξεκινήσει να κατασκευάζεται πριν το 279 π.Χ. στα δυτικά του κτιρίου II και IV (Παλαίστρας), παρέμεινε ημιτελές και στη συνέχεια καταχώστηκε κάτω από το κτίριο III, ενώ τα αρχιτεκτονικά του μέλη εντοιχίστηκαν στα κτίρια του συγκροτήματος.

Αναστασία Χρυσοστόμου – Παύλος Χρυσοστόμου